

Φεμινισμός και οικονομική επιστήμη

Μπορεί κάποιος να υποθέσει ότι όταν η έρευνα των κοινωνικών επιστημών – ανεξάρτητα αν αφορά τα οικονομικά, την ιστορία, την κοινωνιολογία ή την

ψυχολογία— επικεντρώνεται σε ζητήματα που σχετίζονται με τις γυναίκες είναι φεμινιστική. Αλλά δεν είναι έτσι. Οι κοινωνικές αναλύσεις, που είναι σαφώς φεμινιστικές, δεν αφορούν μόνο, και όχι απαραίτητα, τις γυναίκες. Η φεμινιστική κοινωνική επιστήμη εξετάζει τις υπάρχουσες σχέσεις μεταξύ γυναικών και ανδρών, καθώς και μεταξύ διαφορετικών ομάδων γυναικών. Οι φεμινίστριες δεν ξεκινούν με την υπόθεση πως αυτές οι σχέσεις είναι, με οποιαδήποτε έννοια, θεμελιώδεις, βέλτιστες ή φυσικές. Η απόρριψη των παραδοσιακών απόψεων περί γυναικών και ανδρών αλλάζει την οπτική μας γωνία και έτσι επιτρέπει σε κάποιον να δει τις κοινωνικές σχέσεις με νέους τρόπους. Η δημιουργία αυτής της οπτικής γωνίας είναι το κύριο αντικείμενο του έργου της φεμινιστικής οικονομικής επιστήμης.

Τα θεμέλια για τη φεμινιστική οικονομική επιστήμη τέθηκαν στη δεκαετία του 1970 από ερευνήτριες που εργάζονταν σε τρεις διαφορετικές θεωρητικές παραδόσεις: τη νεοκλασική οικονομική σχολή, τη θεσμική σχολή και τη μαρξιστική πολιτική οικονομία. Η φεμινιστική συμβολή στη νεοκλασική και τη θεσμική παράδοση εστίαζε σε ερωτήματα σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, τη μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων και τον επαγγελματικό διαχωρισμό. Αυτή η επιστημονική σκέψη υποστήριζε πως η συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη εργασία, επί ίσους όρους με τους άνδρες αποτελεί το κλειδί για τη χειραφέτηση και την ενδυνάμωση των γυναικών.

Η φεμινιστική εργασία στην παράδοση της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας άσκησε κριτική στις παραδοσιακές μαρξιστικές αναλύσεις των γυναικών και επισήμανε ότι, υπό το καθεστώς της πατριαρχίας, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν καταπίεση του φύλου τους ανεξάρτητα από την ταξική τους θέση (αν και ο πλούτος και το εισόδημα παρείχαν, σε ορισμένες γυναίκες, περισσότερα προνόμια απ' ό,τι σε άλλες) ή τον κυρίαρχο τρόπο παραγωγής (σοσιαλιστικό, καπιταλιστικό ή φεουδαρχικό). Η καταπίεση του φύλου ήταν αποτέλεσμα του έμφυλου καταμερισμού εργασίας—το οποίο σε ένα καπιταλιστικό σύστημα σημαίνει τον καταμερισμό μεταξύ αμειβόμενης και μη αμειβόμενης, παραγωγικής και αναπαραγωγικής, αλλά και οικιακής και αμειβομένης εργασίας.

Πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, η πρόσβαση των γυναικών σε πόρους και ευκαιρίες είναι μικρότερη απ' ό,τι των ανδρών και η ανισότητα των φύλων είναι πανταχού παρούσα. Αναγνωρίζουμε, ωστόσο, ότι οι διαφορές μεταξύ γυναικών προκύπτουν από ιεραρχίες της φυλής, της κοινωνικής τάξης, της εθνοτικότητας, της εθνικότητας και του σεξουαλικού προσανατολισμού. Αυτές οι διαφορές δημιουργούν συστήματα προνομίων που είναι αντίθετα προς το φεμινιστικό ζητούμενο για κοινωνική δικαιοσύνη. Η ένταση που ελλοχεύει κάθε φορά που επιχειρεί κάποιος να μιλήσει για τα συμφέροντα των γυναικών σαν ομάδα και παράλληλα να αναγνωρίσει τις σημαντικές διαφορές τους είναι στη φεμινιστική οικονομική επιστήμη εξίσου οξεία όσο και σε άλλους κλάδους του φεμινισμού. Οι γυναίκες καταλαμβάνουν πολλαπλές, και συχνά αντιφατικές, κοινωνικές θέσεις, οι οποίες αμφισβητούν απλές έννοιες του κοινού συμφέροντος. Μάλιστα, στο συγκεκριμένο βιβλίο ερευνώνται οι πολλοί διαφορετικοί τρό-

Η απελευθέρωση της οικονομικής επιστήμης

ποι με τους οποίους κατανέμονται τα οικονομικά προνόμια και αναλύεται η σημασία του φύλου στην κατανομή των πόρων και την πρόσβαση σε αυτούς.

Το φύλο αναφέρεται στην κοινωνική οργάνωση της βιολογικής διαφοράς.⁵ Οι κοινωνικοί ρόλοι, οι ευθύνες, τα προνόμια και οι ευκαιρίες κατανέμονται σύμφωνα με το φύλο. Η παραδοσιακή οπτική περί γυναικών και ανδρών χωρίζει τον κόσμο σε αρσενικά και θηλυκά βασίλεια και αποδίδει μεγαλύτερη αξία στα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την ανδροπρέπεια. Οι δυνάμεις που προκύπτουν –λογική και συναίσθημα, ισχυρό και αδύναμο, ενεργητικό και παθητικό, γνώση και διαίσθηση– θεωρούνται δεδομένοι από τη βιολογία, έτσι ώστε η φύση των γυναικών να είναι κατάλληλη για τα οικιακά και τη φροντίδα των άλλων, ενώ των ανδρών για ανταγωνιστικά επιτεύγματα στην πολιτική, τις επιχειρήσεις και τον επαγγελματικό στίβο. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ορισμένοι τύποι εργασίας να κωδικοποιούνται ως αρσενικοί ενώ άλλοι ως θηλυκοί. Σχεδόν πάντα αποδίδεται στους πρώτους μεγαλύτερο γόητρο.